

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»**

**Харків
2019**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»**

для студентів IV курсу
фінансово-правового факультету

першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

**Харків
2019**

Навчально-методичні матеріали для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Пенсійне забезпечення» для студентів IV курсу фінансово-правового факультету першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: О. М. Ярошенко, Ф. А. Цесарський, Н. М. Швець. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 65 с.

У к л а д а ч і : О.М. Ярошенко,
Ф. А. Цесарський,
Н. М. Швець

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2019

ВСТУП

Пенсійне забезпечення є складовою права соціального забезпечення, що об'єднує пенсійні норми, які регулюють відносини між претендентами на призначення пенсії, пенсіонерами та відповідними державними органами з приводу реалізації права на пенсію.

Вивчаючи дисципліну «Пенсійне забезпечення», студенти мають набути навичок самостійного аналізу правових положень пенсійного законодавства; засвоїти принципи функціонування пенсійної системи; орієнтуватися в тенденціях реформування пенсійної системи; опанувати зміст норм, що регулюють пенсійні відносини; розуміти суть інститутів пенсійного забезпечення; виробити необхідні уміння й оволодіти прийомами для вирішення конкретних питань, що виникають у практичній діяльності.

Навчальна дисципліна «Пенсійне забезпечення» передбачає такі форми організації навчального процесу: лекції, практичні заняття, самостійну роботу студентів, індивідуальні навчально-дослідницькі завдання, консультації.

Підсумковою формою контролю знань студентів у VII семестрі є залік, у VIII семестрі – іспит.

Мета практичних занять із пенсійного забезпечення полягає у закріпленні та поглибленні знань, одержаних на лекціях і в процесі самостійної роботи студентів із рекомендованими джерелами; виробленні навичок самостійного аналізу норм законодавства України у сфері пенсійного забезпечення; правильному застосуванні нормативного матеріалу при вирішенні конкретних завдань; самостійному вивченні обставин кожної справи.

У результаті опанування навчальної дисципліни «Пенсійне забезпечення» студенти повинні:

знати

– основні положення Конституції України, міжнародних актів у сфері пенсійного забезпечення, Законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про пенсійне забезпечення» та ін., відомчих актів, рішень Консти-

туційного Суду України, стан судової практики;

- предмет, метод, систему та принципи пенсійного забезпечення;

- сферу дії законодавства про пенсійне забезпечення;

- процедурні аспекти порядку призначення, перерахунку та виплати пенсій;

- правовий статус Пенсійного фонду України, Накопичувального пенсійного фонду;

- види відповідальності у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

уміти:

- правильно визначати характер і зміст відносин у сфері пенсійного забезпечення;

- точно розуміти зміст правової норми;

- правильно застосовувати нормативний матеріал до конкретних відносин;

- тлумачити чинне законодавство у сфері пенсійного забезпечення;

- надавати проведеній роботі належної форми (письмове рішення, складання документа тощо);

- аргументувати власну точку зору та прийняте рішення;

- аналізувати тенденції юридичної практики та оцінювати їх з точки зору відповідності законодавству.

Кожна тема навчально-методичних матеріалів містить питання для обговорення, які мають бути опрацьовані студентом при підготовці до заняття, рекомендований перелік літератури, а також фабули практичних завдань.

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 1 від 06.09.2018р.)

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»

Розділ I. Загальні засади пенсійного забезпечення

Предмет, метод та система пенсійного забезпечення. Поняття пенсійного забезпечення як складової права соціального забезпечення. Його предмет, метод та місце в системі соціального забезпечення в Україні.

Ознаки пенсійного забезпечення: коло забезпечуваних осіб; джерела фінансування пенсійних виплат; умови, види та розміри забезпечення; органи управління.

Міжнародний досвід пенсійного забезпечення та характеристика пенсійних систем сучасності.

Система пенсійного забезпечення в Україні. Система законодавства у сфері пенсійного забезпечення.

Загальна характеристика етапів пенсійної реформи в Україні.

Принципи пенсійного забезпечення. Поняття та загальна характеристика принципів пенсійного забезпечення. Співвідношення принципів пенсійного забезпечення із загальноправовими та міжгалузевими принципами.

Зміст принципів пенсійного забезпечення:

- 1) диференціація умов та рівня пенсійного забезпечення;
- 2) універсальність та комплексність при наданні пенсійного забезпечення;
- 3) фінансування пенсійного забезпечення за рахунків страхових внесків та коштів державного бюджету.

Джерела пенсійного забезпечення. Поняття та види джерел пенсійного забезпечення, правові форми їх вираження. Особливості джерел пенсійного забезпечення.

Конституція України та її місце в системі джерел пенсійного забезпечення. Міжнародно-правове регулювання відно-

син у сфері пенсійного забезпечення. Загальна характеристика законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, постанов правління Пенсійного фонду України та нормативно-правових актів інших центральних органів виконавчої влади у сфері пенсійного забезпечення.

Пенсійні правовідносини. Поняття, ознаки та класифікація пенсійних правовідносин. Загальна характеристика матеріальних, процедурних, процесуальних правовідносин.

Об'єкт, суб'єкти та зміст пенсійних правовідносин.

Підстави виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин.

Розділ II. Пенсійне забезпечення у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Загальні положення загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування і його місце в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; система недержавного пенсійного забезпечення.

Суб'єкти системи пенсійного забезпечення в Україні. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного соціального страхування.

Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню.

Добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Права та обов'язки застрахованої особи. Права та обов'язки страхувальників.

Страховий стаж. Поняття, види та значення страхового стажу. Періоди, з яких складається страховий стаж для обчислення розміру пенсії. Коефіцієнт страхового стажу. Порядок обчислення страхового стажу. Підтвердження страхового стажу.

Розділ III. Пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Види пенсійних виплат у солідарній системі: пенсія за віком, пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства), пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

Поняття пенсії за віком. Умови призначення пенсії за віком: віковий ценз, страховий стаж. Розрахунок розміру пенсії за віком. Механізм підвищення розміру пенсії за віком у разі відстрочки часу її призначення. Мінімальний та максимальний розмір пенсії за віком. Строки звернення за призначенням пенсії.

Поняття пенсії по інвалідності. Порядок призначення пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання. Групи інвалідності. Визначення страхового стажу для призначення пенсії по інвалідності. Оформлення документів для призначення пенсій по інвалідності. Розмір пенсії по інвалідності в залежності від групи інвалідності. Період, на який призначається пенсія по інвалідності. Строк виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності або відновлення працездатності.

Поняття та умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Коло забезпечуваних осіб. Градація страхового стажу. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника. Зміна розміру пенсії. Призначення однієї пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї. Виділення частки пенсії. Строки звернення за призначенням пенсії.

Призначення пенсії. Порядок звернення за призначенням пенсії. Подання та оформлення документів для призначення пенсії. Строки призначення пенсії. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії. Виплати (доходи), що враховуються в заробітну плату (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії.

Перерахунок і порядок виплати пенсій. Види перерахунку пенсій. Обмеження перерахунку пенсій. Строки перерахунку і виплати пенсій. Періодичність і порядок виплати пенсій.

Виплата пенсії за минулий час. Виплата пенсій особам, які перебувають на повному державному утриманні. Припинення та поновлення виплати пенсій. Утримання надміру виплачених сум пенсій. Відрахування з пенсій. Виплата пенсій у разі виїзду за кордон. Виплата недоотриманої пенсії у зв'язку зі смертю пенсіонера.

Розділ IV. Правовий статус Пенсійного фонду України і Накопичувальний фонд

Правові та організаційні основи діяльності Пенсійного фонду України. Основні завдання Пенсійного фонду України. Напрямки взаємодії Пенсійного фонду України з органами державної влади, місцевого самоврядування, фондами соцстрахування, громадськими організаціями та іншими інституціями. Органи управління Пенсійного фонду. Бюджет Пенсійного фонду. Джерела формування коштів Пенсійного фонду. Використання коштів Пенсійного фонду. Персоніфікований облік та інформаційні технології в системі Пенсійного фонду. Організація інформаційно-роз'яснювальної роботи в системі Пенсійного фонду.

Накопичувальний пенсійний фонд. Загальні засади функціонування накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Основні завдання Накопичувального фонду. Джерела формування коштів Накопичувального фонду та їх використання. Пенсійні активи Накопичувального фонду.

Загальна характеристика недержавного пенсійного забезпечення. Поняття і принципи недержавного пенсійного забезпечення. Суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення. Види недержавних пенсійних фондів. Особливості створення та функціонування корпоративних і професійних пенсійних фондів. Адміністрування недержавних пенсійних фондів: поняття, суб'єкти. Загальна характеристика правового статусу осіб, які здійснюють управління активами недержавних пенсійних фондів. Види пенсійних виплат у системі недержавного пенсійного забезпечення. Пенсія на визначений строк. Пенсійна виплата,

що здійснюється одноразово. Довічна пенсія. Пенсійний контракт: поняття, загальна характеристика, порядок укладення контрактів. Пенсійна схема: поняття, класифікація, загальна характеристика. Органи, що здійснюють державний нагляд та контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Порядок оскарження дій страховальників, виконавчих органів Пенсійного фонду. Відповідальність страховальників, банків, організацій, що здійснюють виплату і доставку пенсій, та їх посадових осіб. Відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Гарантії прав і законних інтересів застрахованих осіб.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема	Всього годин	У тому числі			
		лекції	практичні заняття	самостійна та індивідуальна робота	вид контролю
1. Поняття, предмет, метод та система пенсійного забезпечення.	16	4	4	8	
2. Принципи пенсійного забезпечення.	8	2	–	6	
3. Джерела пенсійного забезпечення.	12	2	4	6	
4. Пенсійні правовідносини.	10	4	–	6	
5. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.	15	4	4	7	
6. Страховий стаж.	14	4	4	6	
Усього	75	20	16	39	Залік
7. Пенсії в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.	18	6	4	8	
8. Призначення пенсій.	18	6	4	8	
9. Перерахунок і виплата пенсій.	14	4	4	6	
10. Пенсійний фонд України і накопичувальний фонд.	14	4	4	6	
11. Загальна характеристика недержавного пенсійного забезпечення.	13	–	–	13	
12. Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.	13	–	–	13	
Усього	90	20	16	54	Іспит

3. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Поняття, предмет, метод та система пенсійного забезпечення

Питання для обговорення

1. Поняття «пенсійне забезпечення» та його ознаки.
2. Місце пенсійного забезпечення в системі соціального забезпечення.
3. Предмет та метод пенсійного забезпечення.
4. Система пенсійного забезпечення.

1. Слимак працює технологом приватного лікеро-горілчаного комбінату близько 25 років. За півроку до набуття мінімального страхового стажу для призначення пенсії за віком вона звернулася за консультацією у відділ людських ресурсів підприємства щодо пакета документів, необхідних для призначення пенсії, і взагалі перспектив пенсійного забезпечення, з урахуванням перебування за роки роботи на підприємстві на лікарняних, у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, у відпустці по догляду за дитиною, тривалих відряджень у справах підприємства за кордон, набуття звання «Почесного донора» тощо.

Чоловік Слимак також працював близько 20 років на лікеро-горілчаному комбінаті дегустатором, але був звільнений у передпенсійному віці за п. 2 ст. 40 КЗпП за станом здоров'я, що перешкоджає продовженню подальшої роботи (набув професійне захворювання).

Родина Слимаків у третьому поколінні – винороби. Під час сімейного обіду члени родини почали з'ясовувати, на які види соціального забезпечення можуть розраховувати представники родини з урахуванням таких відомостей:

1) Ярина Слимак – технолог 65-річного віку, має 24 роки 6 місяців стажу;

2) Аркадій Слимак – дегустатор 67-річного віку, має 19 років 6 місяців стажу, набув професійне захворювання;

3) Семен Слимак – наклеєник етикеток на пляшки 35-річного віку, нещодавно визнаний інвалідом по зору І групи внаслідок ДТП, має 15 років страхового стажу;

4) Софія Слимак – багатодітна мати 85-річного віку, що народила шестеро дітей (5 дітей померли), вдова, набула 14 років 6 місяців стажу, працюючи різноробочою.

Проконсультуйте Слимаків.

Хто в родині працездатний? Чи виникли пенсійні правовідносини у членів родини Слимаків? Чи мають право претенденти на пенсію докупити страховий стаж, якщо його не вистачає? За рахунок коштів яких фондів отримають соціальні виплати Слимаки? На які види пенсії можуть претендувати члени сім'ї Слимаків? Проаналізуйте, які періоди зараховуються до страхового стажу Ярини Слимак? Які гарантії у сфері соціального захисту передбачені для багатодітної родини Слимаків чинним законодавством?

2. На Сорочинському ярмарку, де продавці співвідносять ціни на свій товар з курсом долара США, біля прилавку з акцією для пенсіонерів розговорилися двоє осіб пенсійного віку. Кочубей розповів, що у 2008 р. йому було призначено пенсію в розмірі 2954,32 грн. У той час курс гривні до долара США становив 1 до 8. Тобто у 2008 р. розмір пенсії за віком Кочубея дорівнював 369,29 долара США. Сьогодні у зв'язку зі збільшенням курсу розмір пенсії становить 113,63 долара США (у співвідношенні

1 до 26). Чуб повідомив, що розмір його пенсії з жовтня 2017 р. становить 1452 грн, тобто 55,85 доларів США за курсом, але він сподівається у подальшому на перерахунок пенсії, якщо наступного тижня пройде співбесіду і працевлаштується на підприємство з іноземними інвестиціями. У пенсіонерів виникло питання, чому розмір їх пенсії у гривні не підвищують з урахуванням курсу долара?

Який мінімальний розмір пенсії передбачає законодавство? При встановленні мінімального розміру пенсії діє імпе-

ративний чи диспозитивний метод регулювання пенсійних правовідносин? Чи існують договірні засади у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

Чи прив'язаний розмір пенсії до курсу долара США? Чи виплачується пенсія в іноземній валюті пенсіонерам, які продовжують працювати на підприємстві з іноземними інвестиціями після досягнення пенсійного віку? Які показники впливають на розмір пенсії? Чому розмір пенсійних виплат пенсіонерів розвинутих європейських країн в разі відрізняється від українських реалій? Пенсійний досвід яких країн було б доцільно запозичити, адаптувавши до сучасних умов в Україні?

3. Перебуваючи у щорічній відпустці, Їжак загинув в авіакатастрофі. На утриманні дружини Їжака залишилося двоє дітей: син 6 років та 1-річна дочка. Дружина померлого перебуває у відпустці по догляду за дитиною до досягнення 3-х років.

Дайте правову оцінку ситуації.

Хто виступатиме суб'єктом права на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? До якого державного органу і кому необхідно звернутися для призначення пенсії?

4. Пенсіонер Бузина – інвалід I групи, учасник війни. Він потребує опіки. Бузину інтересує питання, хто буде отримувати пенсію у разі оформлення опіки – він чи опікун?

Проконсультуйте пенсіонера. Чи вправі Бузина обрати собі помічника, оскільки за станом здоров'я не може самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки? Чи має Бузина оплатити послуги помічника?

Яке місце займає пенсійне забезпечення в праві соціального забезпечення? На які види матеріального забезпечення може претендувати Бузина?

Список літератури за темою

Пенсійне забезпечення: підручник / О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін., за ред. О. М. Ярошенка. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2017. 308 с.

Пенсійне забезпечення: навч. посіб.: електронне вид. І. А. Ветухова, Г. О. Яковлева, О. М. Ярошенко; за ред. В. В. Жернакова. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого», 2013. 230 с.

Баранова В. Система пенсійного забезпечення України та євроінтеграційні процеси. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 1. С. 5–16.

Драбик О. М. Пенсійне забезпечення в контексті соціального захисту населення. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 4 (1). С. 99–103.

Митрицька Г. Г. Пенсійне страхування у солідарній системі України: монографія. Чернівці: Місто, 2015. 239 с.

Надієнко О. І. Форми та методи державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення в Україні: сучасний правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 140–146.

Сирота І. М. Право на пенсійне забезпечення та його здійснення в сучасних умовах. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2013. Вип. 1. С. 66–70.

Смутчак З. В. Система пенсійного забезпечення як складова соціального захисту населення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 5 (2). С. 66–69.

Федорова А. Л. Європейські стандарти пенсійного забезпечення та українське законодавство: порівняльний аспект. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. праць*. 2011. С. 291–293.

Хуторян Н. М., Шумило М. М. (ред.) Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні: монографія. Київ: Ін Юре, 2012. 540 с.

Шелест О. Л. Пенсійне забезпечення у системі соціального захисту населення. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2016. № 3. С. 197–201.

Шумило М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні (за матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 21 грудня 2016 року). *Вісник НАН України*. 2017. № 2. С. 76–87.

Т е м а 2. Принципи пенсійного забезпечення

Питання для самостійного вивчення

1. Поняття та загальна характеристика принципів пенсійного забезпечення.
2. Система принципів пенсійного забезпечення.
3. Співвідношення принципів пенсійного забезпечення із загальноправовими та міжгалузевими принципами.
4. Характеристика окремих принципів пенсійного забезпечення: 1) диференціація умов та рівня пенсійного забезпечення; 2) універсальність та комплексність при наданні пенсійного забезпечення; 3) фінансування пенсійного забезпечення за рахунок страхових внесків та коштів бюджету Пенсійного фонду; 4) цільове використання коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Богославець С. В. Правова природа принципів недержавного пенсійного забезпечення. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Право. 2012. Вип. 18. С. 67–72.

Колеснік-Омельченко Т. В. Роль принципів соціального забезпечення у правовому регулюванні правовідносин з пенсійного забезпечення громадян України. *Форум права*. 2011. № 1. С. 478–483.

Корнева П. М. До питання про правове забезпечення принципу справедливості у пенсійному забезпеченні. *Держава і право*. Серія Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр. 2015. Вип. 70. С. 173–184.

Молоток І. Ф. Щодо визначення поняття «принципи спеціального пенсійного забезпечення». *Форум права*. 2013. № 3. С. 395–400.

Нижник Н. Р., Гуменюк І.О. Принципи диференціації пенсійних відносин: окремі аспекти теорії пенсійного права. *Юридичний вісник: повітряне і космічне право*: наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. 2015. № 2. С. 26–30.

Салькова Т. В. *Методологічні принципи державного управління системою пенсійного забезпечення в Україні. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток.* 2016. № 2. С. 81–90.

Т е м а 3. Джерела пенсійного забезпечення

Питання для обговорення

1. Поняття та особливості джерел пенсійного забезпечення.
2. Класифікація джерел пенсійного забезпечення.
3. Конституція України – головне джерело регулювання відносин у сфері пенсійного забезпечення.
4. Міжнародно-правові акти (договори, угоди, Конвенції МОП), що регулюють відносини з пенсійного забезпечення.
5. Нормативно-правові акти, які забезпечують реформування пенсійної системи в Україні. Сутність пенсійної реформи.
6. Закони України, що регулюють відносини у сфері пенсійного забезпечення.
7. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела пенсійного забезпечення.
8. Дія джерел пенсійного забезпечення у часі, просторі та за колом осіб.

5. На гарячу телефонну лінію ПФУ зателефонувала Дзига із запитаннями до фахівців. З розмови телефонному консультанту стало відомо, що через два місяці Дзига досягне пенсійного віку, має 25 років страхового стажу, але претендентці на пенсію за віком незрозуміло, чому норми Закону України № 1788 і Закону № 1058 щодо порядку призначення пенсії за віком різняться у частині тривалості страхового стажу, а також щодо періодів, які зараховуються до страхового стажу, тощо.

Жінка поцікавилася у консультанта: 1) як співвідносяться між собою норми цих законів; 2) які підзаконні нормативно-правові акти доцільно проглянути; 3) які правові позиції (висновки) ВСУ, ВАСУ у пенсійних спорах можуть стати у нагоді (під-

казав онук, що здобуває юридичну освіту); 4) де опублікований зміст пам'ятки пенсіонера; 5) чи зарахують їй до страхового стажу 5 років навчання у вищому закладі освіти; 6) за нормами якого закону буде призначено пенсію по інвалідності внаслідок трудового каліцтва її чоловіку; 7) яким категоріям осіб після реформування пенсійного законодавства залишили спецпенсії і на підставі яких нормативно-правових актів?

Які нормативно-правові акти доцільно опрацювати Дзизи для призначення пенсії за віком? Проконсультуйте Дзигу від імені фахівця ПФУ.

6. В обідню перерву до управління ПФУ завітали дві особи з метою роз'яснення положень пенсійного законодавства. Вареника цікавить, чи будуть отримувати пенсію за законодавством України його батьки, які останні 25 років постійно проживають на території Республіки Казахстан, але є громадянами України і мають намір повернутися до України. Сметана цікавиться, чи має право на отримання пенсії за віком її чоловік, який вже близько п'яти років працює в Королівстві Іспанія. Чи буде зараховано до страхового стажу її чоловіка час роботи в Королівстві Іспанія?

Чи мають право фахівці управління ПФУ відмовити відвідувачам у наданні консультації, оскільки звернення відбулося під час перерви для відпочинку і харчування співробітників управління ПФУ, більше того звернення стосується не конкретно відвідувачів, а їх родичів? Обґрунтуйте відповідь посиланнями на відповідні нормативні акти.

Проконсультуйте Вареника та Сметану з питань, які їм цікавлять.

Чим відрізняється механізм призначення пенсій на підставі міжнародних договорів, укладених Україною з іншими країнами, за пропорційним та територіальним принципом фінансування пенсій?

Чи укладені угоди у галузі соціального забезпечення між Україною та Угорщиною, Туреччиною, Ізраїлем, ФРН?

7. Після осучаснення пенсій Хитрук отримав пенсію, збільшену на 200 грн. Водночас він дізнався, що пенсія Салоїда зросла на 1200 грн, а Шпака – на 2500 грн.

Хитруку на особистому прийомі в районному управлінні ПФУ пояснили механізм осучаснення його пенсії, проте отримані роз'яснення пенсіонера не задовольнили, більше того Хитрук мало що зрозумів з консультації фахівця управління, стиль мовлення якого був перенасичений юридичними та іншими фаховими термінами.

Хитрук через півтора місяця звернувся зі скаргою на рішення районного управління ПФУ до обласного управління ПФУ щодо заниження розміру пенсії після осучаснення.

Через місяць потому Хитрук поштою отримав рішення обласного управління ПФУ по суті піднятих у скарзі питань, яке ситуацію не змінило (містило детальне роз'яснення, чому пенсія зросла лише на 200 грн, і обґрунтування відсутності помилок у платіжних відомостях пенсіонера). Скарга Хитрука була залишена без задоволення. Хитрук звернувся до суду.

Якими відомчими нормативно-правовими актами регламентований порядок подання та розгляду скарг на рішення органів ПФУ щодо пенсійного забезпечення?

Чи не порушено строки подання скарги?

Які нормативно-правові акти регулюють процедуру осучаснення пенсій з 1 жовтня 2017 року? У чому полягає сутність такого осучаснення? Які нормативно-правові акти регламентують основні етапи пенсійної реформи в Україні?

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Баранова В., Кулікова Є. Система забезпечення України та євроінтеграційні процеси. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 1. С. 5–16.

Жернаков В. В. Диференціація пенсійного забезпечення та перспективи законодавчого регулювання соціальної політики в Україні. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2006. № 4 (37). С. 20–27.

Кравцов Д. М. Правові проблеми реформування пенсійної системи України. *Тези доповідей та наукових повідомлень учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції*, 3-4 жовтня 2014 р Харків: Право, 2014. С. 327–329.

Оклеї І. В. Реформування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації прав людини у сфері праці і соціального забезпечення*: тези доп. та наук. повідомл. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 жовт. 2010 р. Харків: Кросроуд, 2010. С. 499–502.

Плаксій М. Пенсії працівників країн пострадянського простору. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2011. № 10. С. 18–19.

Прилипка С. М. Конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці як джерела права соціального забезпечення. *Актуальні проблеми державного управління*. 2003. № 2. (17). У 2-х ч. Ч. 2. Харків. Вид-во ХарРІ УАДУ «Магістр», 2003. С. 219–225.

Тацишин І. Б. Деякі правові аспекти впливу рішень Верховного Суду України на пенсійне забезпечення громадян України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2017. Вип. 44 (2). С. 68–71.

Факас І. Б. Конституційне право осіб, які проживають за кордоном, на пенсійне забезпечення Україною. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Вип. 2. С. 89–96.

Харитонова Л. І. Законодавство України про пенсійне забезпечення: основні напрямки реформування та практика застосування. *Актуальні проблеми теорії трудового права та права соціального забезпечення*. 2015. С. 262–278.

Хуторян Н. М. Другий етап пенсійної реформи в період незалежності України: проблемні питання. *Актуальні проблеми регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення*: тези доп. та наук. повідомл. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф., 7–8 жовтня 2011 р. Харків: Кросроуд, 2011. С. 432–438.

Ярошенко О. М. До питання про необхідність кодифікації законодавства про соціальне забезпечення. *Конституція – основа державно-правового будівництва і соціального розвитку України*: тези наук. доп. та повідомл. учасн. наук. конф. Харків. 2001. С. 52–54.

Т е м а 4. Пенсійні правовідносини

Питання для самостійного вивчення

1. Поняття та ознаки пенсійних правовідносин.
2. Види пенсійних правовідносин.
3. Відмінності пенсійних правовідносин від інших правовідносин у сфері соціального забезпечення.
4. Суб'єкти, об'єкт та зміст пенсійних правовідносин.
5. Юридичні факти як підстави виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Пенсійні правовідносини в Україні: монографія / Н. М. Хуторян та ін.; відп. ред.: Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. Київ: Юридична думка, 2013. 274 с.

Зіноватна І. В. Пенсійний вік як підстава виникнення правовідносин з пенсійного забезпечення. *Тези доповідей та наукових повідомлень учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції*, 3-4 жовтня 2014 р. Харків: Право, 2014. С. 342–344.

Колотік А. С. До проблеми визначення поняття правовідносин у сфері пенсійного забезпечення. *Митна справа*. 2014. № 2 (2.2). С. 189–193.

Мацько М. А. Пенсійні правовідносини в Україні: напрями реформування пенсійної системи. *Науковий вісник Львівської комерційної академії*. Серія: Юридична. 2015. Вип. 1. С. 318–330.

Оклеї І. В. Щодо властивостей пенсійних правовідносин у загальнообов'язкову державному пенсійному страхуванні. *Трудове право України: сучасний стан та перспективи*: наук.-практ. конф., 22–24 трав. 2008 р., Сімферополь: матеріали. Сімферополь: Укр. асоц. фахівців труд. права; Крим. юрид. ін.-т, 2008. С. 280–283.

Шумило М. Правовідносини в пенсійному забезпеченні: функціональний аспект. *Публічне право*: наук.-практ. юрид. журн. 2014. № 3. С. 130–136.

Шумило М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2016. 680 с.

Хуторян Н. М. Теоретичні проблеми визначення змісту пенсійних правовідносин. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*: зб. наук. пр. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2013. Вип. 61. С. 178–186.

Ярошенко О. Теоретичні та практичні проблеми правовідносин у теорії пенсійного забезпечення – ключовий напрям для дослідження *Право України*. 2016. № 4. С. 186–187.

Тема 5. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

Питання для обговорення

1. Поняття загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та його місце в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

2. Структура системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

3. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення в Україні.

4. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

5. Категорії осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню.

6. Добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

7. Права й обов'язки застрахованих осіб та страхувальників.

8. Страхові внески: поняття, порядок обчислення і сплати.

8. У черзі до Макдональдзу завели розмову представники різних поколінь, почали з'ясовувати, хто з них підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню і повинен сплачувати пенсійні внески в рамках ЄСВ:

- 1) приватний підприємець;
- 2) студент 4-го курсу ВЗО;
- 3) працюючий пенсіонер;
- 4) голова гаражного кооперативу;
- 5) священик;
- 6) домогосподарка;
- 7) безробітний;
- 8) підрядник;
- 9) фермер;
- 10) приватний детектив;
- 11) жінка, яка перебуває у відпустці по догляду за дитиною до 6 років за медичними показаннями;
- 12) жінка, яка усиновила дитину і отримує допомогу по догляду за дитиною до 3-х років;
- 13) нотаріус;
- 14) чоловік, який працює у Польщі;
- 15) екстрасенс.

Чи підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню фігуранти фабули? Якими правами та обов'язками наділені особи, застраховані у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

9. Працюючий пенсіонер Гарбуз має сумніви щодо правильності нарахування йому пенсії. Він електронним листом звернувся до управління ПФУ за місцем своєї реєстрації з метою отримання відповідей на такі запитання:

1) чи вправі пенсіонер знайомитися з матеріалами своєї пенсійної справи, зокрема, робити з неї виписки, виносити справу для ксерокопіювання? Чи можна ознайомитися з матеріалами пенсійної справи колеги з таким самим страховим стажем та заробітком?

2) чи можна в електронній формі подати заяву про перерахунок пенсії?

3) де знайти показники середньої заробітної плати в цілому по Україні у розрізі років?

4) у який спосіб застрахована особа може захистити свої права, якщо у системі персоніфікованого обліку відсутні відомості про внески, що мав би сплачувати за неї роботодавець за останні 2 роки роботи на умовах трудового договору? Яку відповідальність нестиме несумлінний роботодавець у такому разі?

5) де можна отримати інформацію для пенсіонерів, які виїхали з окремих районів Донецької і Луганської областей, АРК і м. Севастополя?

6) хто має видати застрахованій особі свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування і яка відповідальність передбачена за незабезпечення цим свідоцтвом?

Проконсультуйте пенсіонера від імені фахівця управління ПФУ.

10. У купе столичного експресу Київ–Харків письменник, фізична особа-підприємець та аспірант почали з'ясовувати між собою:

1) у якому розмірі та з якою періодичністю сплачує пенсійний внесок фізична особа-підприємець, самозайнята особа та слухач аспірантури заочної форми навчання?

2) де акумулюються та на що витрачаються пенсійні внески? Чи покривають внески оплату праці працівників ПФУ?

3) чи можна відстежити період, протягом якого сплачувалися страхові внески застрахованою особою та їх розмір?

4) хто звільняється від сплати внесків, не є застрахованою особою у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

5) чи можна добровільно сплачувати внески?

6) які категорії осіб займаються незалежною професійною діяльністю і чи можна до їх кола віднести аудиторів та архітекторів?

7) чи передбачає чинне законодавство пільговий режим щодо сплати ЄСВ?

Дайте відповіді на запитання. Розкрийте механізм нарахування та сплати пенсійних внесків. У якій формі сплачуються внески? Чи існує звітність щодо сплати ЄСВ?

11. Забава виграв у лотерею кошти і замислився, скільки років страхового стажу придбати собі та дружині.

Забава досяг пенсійного віку, має 20 років страхового стажу. Його 58-річна дружина має 18 років страхового стажу. Обидва працюють в аеропорту «Бориспіль», він – інженером з експлуатації аеродромів, дружина – черговою з оформлення супровідної документації.

Для кого передбачена можливість укладення договору з ДФС про добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування? Чи вправі працюючі особи додатково на добровільних засадах сплачувати страхові внески? Чи передбачає чинне законодавство максимальну межу «придбання» страхового стажу? Скільки має становити сума сплаченого єдиного соціального внеску за кожен місяць такого періоду?

12. Оселедець, який працює менеджером на приватному підприємстві «Екіпаж», у січні перебував у відпустці без збереження заробітної плати тривалістю 14 календарних днів. За цей місяць з його заробітної плати було сплачено ЄСВ на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в сумі, меншій ніж мінімальний страховий внесок.

Який розмір мінімального страхового внеску встановлено для Оселедця за умов сьогодення? Чи зарахують цей період відпустки до страхового стажу Оселедця?

13. Бандура – пенсіонер. Крім того, він працює на умовах трудового договору на фабриці. Також він зареєстрований як фізична особа-підприємець та здійснює підприємницьку дія-

льність у вільний час. Бандура отримав 2 листи від ПФУ з вимогою про сплату ЄСВ як фізична особа-підприємець.

Таку вимогу Бандура вважає незаконною, оскільки він вже є суб'єктом сплати ЄСВ як найманий працівник: фабрика сплачує ЄСВ із фонду оплати праці, а також відраховує страховий внесок із заробітної плати Бандури.

Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір на підставі положень чинного законодавства. Який порядок сплати ЄСВ передбачений для суб'єктів підприємницької діяльності? Що становить базу нарахування ЄСВ на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування для фізичних осіб-підприємців?

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Атаманчук Н. І. Щодо застосування фінансових санкцій за несвоєчасну сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 103–109.

Оклей І. В. Реформування системи загально-обов'язкового державного пенсійного страхування. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації прав людини у сфері праці і соціального забезпечення*: тези доп. та наук. повідомл. Учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 жовт. 2010 р. Харків: Кросроуд, 2010. С. 499–502.

Соколовська А. М. Реформа єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні. *Фінанси України*. 2015. № 7. С. 7–23.

Сташків Б. І. Проблеми пенсійного забезпечення. Чернівці: ЧДПСТП, 2011. 140 с.

Степаненко Д. Ю. Покарання за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та його застосування. *Право і суспільство*. 2013. № 1. С. 39–47.

Тулай О. І. Актуальні проблеми діяльності Пенсійного фонду України. *Проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 132–139.

Шумило М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні (за матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 21 грудня 2016 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 2. С. 76–87.

Т е м а 6. Страховий стаж

Питання для обговорення

1. Страховий стаж: поняття та значення.
2. Види страхового стажу.
3. Періоди, які зараховуються до страхового стажу для обчислення пенсії.
4. Порядок обчислення страхового стажу.
5. Коефіцієнт страхового стажу.
6. Пільги (кратність) при обчисленні страхового стажу.
7. Порядок підтвердження страхового стажу.

14. Чи зараховують до страхового стажу Козирного для призначення пенсії такі періоди:

- 1) час навчання у ВЗО (вересень 2003 р. – червень 2008 р.);
- 2) час реєстрації безробітним (липень 2008 р. – липень 2009 р.);
- 3) період роботи гірничим майстром компанії «Золото Камчатки» на Крайній Півночі Росії (серпень 2009 р. – 15 листопада 2013 р.);
- 4) волонтерство під час Революції Гідності (21 листопада 2013 р. – 25 лютого 2014 р.);
- 5) робота помічником-консультантом народного депутата України на громадських засадах (березень 2014 р. – серпень 2014 р.);
- 6) робота ювеліром-модельєром у власній майстерні (вересень 2014 р. – вересень 2015 р.);
- 7) період ув'язнення (жовтень 2015 р. – квітень 2016 р.; протягом цього періоду – працював у меблевому цеху колонії);

8) виступи на релігійних каналах та конфесійних Інтернет-ресурсах (липень 2017 р. і дотепер).

Проконсультуйте Козирного.

Чи не виникне складнощів під час оформлення пенсії у претендента на пенсійне забезпечення, якщо протягом трудової діяльності він двічі змінював прізвище?

15. Троян 19 років 9 місяців пропрацювала у цирку дресирувальницею хижаків. Через нещасний випадок – 3 місяці була непрацездатною та завершила циркову кар'єру. Разом з чоловіком заснувала громадську організацію «4 лапи», що не має на меті отримання прибутку. Організація успішно функціонує останні півроку.

Після досягнення пенсійного віку Троян звернулася до управління ПФУ за призначенням пенсії за віком, проте фахівці управління не зарахували до її страхового стажу такі періоди:

1. Робота з 15 до 17 років від народження на родинній фермі по розведенню оленів у м. Магадан (Крайній Схід Росії). Жодних підтверджувальних документів за цей період претендентка на пенсію не надала, окрім фото на тлі ферми.

2. Час догляду за племінницею до 3-х років, одинока мати якої померла під час пологів.

3. Час навчання на курсах перукарів собак у професійній школі грумінга протягом 3-х місяців.

Які періоди з досьє Троян будуть зараховані до страхового стажу? Скільки місяців страхового стажу накопичилося у кандидатки у пенсіонери? Чи достатньо страхового стажу у Троян для призначення пенсії за віком? Як підтвердити спірні періоди страхового стажу?

Що таке трудовий стаж, чим він відрізняється від страхового стажу?

16. Відбулося виїзне засідання управління ПФУ. Під час виїзного прийому громадян фахівцям управління було поставлено низку запитань щодо періодів, які зараховуються до страхового стажу, зокрема:

1) Бублик цікавиться, чи буде його робота продавцем Інтернет-магазину близько 1 року зарахована до страхового стажу;

2) голова профспілки футболістів Убийвовк запитує, чи зарахують до його страхового стажу час роботи на виборній посаді;

3) помічник юрисконсульта Лось (не оформлений офіційно) вважає, що цей період роботи має бути йому зараховано до страхового стажу на підставі показань свідків;

4) Пігулкін практикував нетрадиційні методи лікування при приватній клініці протягом 6 місяців і цікавиться, чи буде йому цей період зараховано до страхового стажу;

5) Розенфельд 1 рік вивчав англійську мову у Лондоні і після повернення в Україну задався питанням, чи буде йому цей період зараховано до страхового стажу;

6) Загорулько 2 місяці розповсюджує лотерейні білети і хоче довідатися, чи доцільно продовжувати цю роботу з метою набуття страхового стажу;

7) Кулібін 2 роки допомагав науковцям у розробці винаходу при НДІ, хоче довідатися, чи увійдуть йому ці роки до страхового стажу;

8) Соловей танцював та грав на ложках в ансамблі «Струмочок» при будинку культури останні 3 місяці, але не знає, чи буде цей період зараховано до його страхового стажу;

9) Цибуля працював маляром-штукатуром у будівельному загоні за радянських часів протягом літнього сезону й не знає, чи буде йому зараховано цей період до страхового стажу;

10) дружина дипломата Залімського, що перебувала з ним за кордоном за місцем проходження дипломатичної служби (з листопада 2017 р. і до цього часу), цікавиться, чи буде цей період зараховано до її страхового стажу;

11) водій Крутько 4 місяці пролежав у комі внаслідок ДТП і хвилюється, що втратив ці місяці страхового стажу;

12) журналістка Диба цікавиться, чи зарахують до її страхового стажу неповний місяць журналістської роботи у гаччій точці;

13) Гмиря хоче довідатися, чи буде зараховано до її страхового стажу тимчасову непрацездатність у той період, коли вона не була працевлаштована;

14) Золотарьова запитала у фахівців ПФУ, чи буде зараховано до її страхового стажу час проживання в м. Ленінграді в період блокади?

Проконсультуйте фігурантів фабули щодо періодів, які будуть зараховані до страхового стажу, з посиланням на відповідні норми.

Які існують форми підтвердження страхового стажу?

Що вам відомо про кратність при обчисленні страхового стажу?

17. Мухіна вирішила отримати online-консультацію фахівців ПФУ за допомогою Skype-зв'язку з проблемних питань зарахування окремих періодів до її страхового стажу. Так, Мухіна зазначила, що вона 3 роки навчалася у медичному училищі, потім – 10 років працювала молодшою медичною сестрою, була переведена на посаду старшої медичної сестри (працювала 5 років у цьому статусі).

Мухіна також поцікавилася, чи поширюється дія статті 60 Закону України «Про пенсійне забезпечення» на молодшу медичну сестру, яка працює у відділенні інтенсивної терапії?

І, насамкінець, Мухіна намагалася проконсультуватися щодо надання права медичним працівникам на пільги з оплати житлово-комунальних послуг, проте online-консультант відмовив у консультуванні з приводу цього питання.

Проконсультуйте Мухіну від імені фахівця ПФУ.

18. Горобина, 1956 р. народження, у 1973 р. була прийнята на роботу до колгоспу, а звільнилася у травні 2000 р. У період з червня 1995 р. по квітень 2000 р. доглядала за 81-річною матір'ю, яка потребувала стороннього догляду.

Які періоди буде зараховано до страхового стажу Горобини для призначення пенсії?

19. Синяк досягла пенсійного віку та вирішила вийти на пенсію. Її цікавить, чи зараховується до страхового стажу час роботи у колгоспі з 1980 р. до 1985 р., робота у приватній фірмі з 1995 р. до 1997 р., навчання в аспірантурі з 1998 р. до 2001 р. Синяк також просить роз'яснити, як їй підтвердити цей стаж, якщо документи про роботу в колгоспі та в приватній фірмі в неї не збереглися через втрату трудової книжки, до того ж фірму було ліквідовано.

Проконсультуйте Синяк.

20. У пологовому будинку пустили чутку, що відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, а також відпустка по догляду за дитиною до досягнення 3-х років після чергового етапу пенсійної реформи не входить до страхового стажу.

Для нормалізації ситуації серед породілей, з метою проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи до пологового будинку направили багатодітну матір-фахівця управління ПФУ.

Проконсультуйте майбутніх матерів від імені фахівця управління ПФУ.

21. Яворницький розповів 16-річному онуку історію свого життя, сподіваючись, що той колись продовжить дідову справу.

Після школи Яворницький 3 роки навчався в технікумі на денній формі навчання, а вечорами працював сторожем на фермі, 2 роки ніс військову службу в армії, далі було 5 років навчання в Харківському авіаційному інституті (денна форма навчання), 4 роки заочної аспірантури в цьому ж навчальному закладі, працював пілотом протягом 1 року на Крайній Півночі, а після травми хребта займався викладацькою діяльністю протягом останніх 10 років в Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського.

Яка загальна тривалість страхового стажу Яворницького? Чи має Яворницький достатньо страхового стажу, щоб претендувати на пенсію за вислугу років як працівник авіації?

Список літератури за темою

Вишновецька С. В., Григолінський С. О. Страховий стаж як категорія трудового права і права соціального забезпечення. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 3. С. 85–89.

Заєць О. М., Кригіна Д. Г. Страховий стаж: поняття та умови обчислення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 185–192.

Мастюгіна Г. Обчислення страхового стажу та розміру пенсій приватних підприємців. *Вісник податкової служби України*. 2013. № 30 /31. С. 44–45.

Мастюгіна Г. Пенсія працівникам районів Крайньої Півночі. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 2016. № 45. С. 34–35.

Мастюгіна Г. Пільги в обчисленні страхового стажу. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 2015. № 10. С. 45–46.

Оклеї І. В. Страховий стаж, його зміст та значення в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. *Держава і право*. Київ, 2006. Вип. 32. С. 332–338.

Швець Н. М. Страховий стаж: поняття і юридичне значення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 77–81.

Тема 7. Пенсії в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
2. Види пенсійних виплат у солідарній системі.
3. Пенсія за віком: поняття; умови призначення пенсії за віком (віковий ценз, страховий стаж); розрахунок розміру пенсії за віком; механізм підвищення розміру пенсії за віком у разі

відстрочки часу її призначення; мінімальний та максимальний розмір пенсії за віком.

4. Пенсія по інвалідності: поняття; порядок призначення пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання; групи інвалідності; визначення страхового стажу для призначення пенсії по інвалідності; оформлення документів для призначення пенсій по інвалідності; розмір пенсії по інвалідності залежно від групи інвалідності; період, на який призначається пенсія по інвалідності; строк виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності або відновлення працездатності.

5. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника: поняття; коло забезпечуваних осіб; градація страхового стажу; розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника; період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника; зміна розміру пенсії; призначення однієї пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї; виділення частки пенсії; строки звернення за призначенням пенсії.

22. Три громадянки: Лебідь, Рак і Щука звернулися до управління ПФУ за призначенням пенсії за віком.

Лебідь досягла 60 років, має 15 років страхового стажу.

Рак досягла 63 років, має 27 років страхового стажу, отримує пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

Щука досягла 62 років, має 24 роки 6 місяців страхового стажу.

Хто з фігурантів фабули може претендувати на призначення пенсії за віком? Чи вигідно громадянці Рак переходити на пенсію за віком? Чи можуть претендентки на пенсійне забезпечення докупити страховий стаж?

23. Жук досяг пенсійного віку. Він має 25 років страхового стажу. Знайомі пояснили Жуку, що для отримання мінімального розміру пенсії за віком чоловіку необхідно мати 35 років стажу.

Чи має Жук право на пенсію за віком? Як співвідносяться між собою положення статей 26 і 28 Закону України № 1058?

24. Сахно претендує на пенсію за віком. За рік до досягнення пенсійного віку вона звернулася із заявою про призначення пенсії за віком до управління ПФУ.

Із досьє Сахно:

- 1) навчання в інституті – 5 років;
- 2) робота медсестрою в поліклініці – 2 роки;
- 3) надання послуг медсестри на дому за приватними ви-кликами (без офіційного працевлаштування) – 1 рік;
- 4) реєстрація безробітною – півроку;
- 5) курси підвищення кваліфікації – 2 місяці;
- 6) робота після атестації старшою медсестрою в реанімаційному відділенні лікарні – півтора року;
- 7) відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами та по догляду за дитиною до 3-х років;
- 8) робота медсестрою в зоні проведення АТО – 1 рік;
- 9) відпустка по догляду за дитиною до 3-х років (доглядала за племінницею, одинока мати якої померла під час пологів).

Які періоди включаються до страхового стажу Сахно? Якою є загальна тривалість страхового стажу Сахно? Чи може Сахно претендувати після досягнення пенсійного віку на пенсію за віком?

25. Маковецька має доньку, визнану дитиною-інвалідом у 12 років. Маковецька цікавиться, чи може вона претендувати на дострокову пенсію як мати інваліда з дитинства?

Проконсультуйте Маковецьку?

26. Квасолі виповнилося 56 років. Стаж роботи – 40 років. Квасоля має дитину-інваліда з дитинства, якій 34 роки. Дитина потребує постійного стороннього догляду. Квасоля звернулася до управління ПФУ за консультацією, чи може вона вийти на пенсію зараз?

Проконсультуйте Квасолю.

27. Громадяни Гриб, Верба, Бджола і Кава після визнання МСЕК інвалідами звернулися до управління соціального захисту населення за призначенням пенсії по інвалідності.

Із досьє претендентів у пенсіонери:

<i>Прізвище</i>	<i>Вік</i>	<i>Страховий стаж</i>	<i>Причина інвалідності</i>	<i>Група інвалідності</i>
Гриб	21 рік	відсутній стаж	каліцтво, одержане внаслідок участі у масових акціях протесту під час Революції Гідності	I група
Верба	25 років	1 рік 6 місяців	інвалідність з дитинства, зумовлена пологовою травмою	II група
Бджола	30 років	4 роки 11 місяців	загальне захворювання	III група
Кава	35 років	13 років	нещасний випадок на виробництві	III група

Чи за адресою звернулися фігуранти фабули за призначенням пенсії по інвалідності? Хто з претендентів на пенсійне забезпечення набув право на призначення пенсії по інвалідності?

28. Із Журавлем на заводі стався нещасний випадок. У березні поточного року він звернувся до МСЕК для встановлення групи інвалідності. Інвалідність Журавлю встановили строком на 1 рік. Через 3 місяці після огляду МСЕК Журавель досяг пенсійного віку, тому на подальший повторний огляд не з'явився.

Чи правильні дії Журавля? Проаналізуйте механізм встановлення інвалідності. На які строки встановлюється інвалідність? Які наслідки матиме нез'явлення на переогляд до МСЕК у встановлений термін? Скільки існує груп інвалідності?

Чи мають групи інвалідності підгрупи? Які вам відомі причини інвалідності? Назвіть строки виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності або відновлення працездатності.

29. Пугалкін 2 серпня втопився у 35-річному віці (мав страховий стаж – 13 років). Пугалкіна через 9 місяців 20 днів після смерті чоловіка народила двійню. Пугалкіна перебуває у відпустці по догляду за дітьми до досягнення 3-х років. Померлий чоловік за життя втратив батьків та був усиновлений подружжям Грачових.

Хто з фігурантів фабули може претендувати на пенсію у зв'язку з втратою годувальника?

30. Вовк, рятуючи від пожежі майно підприємства, на якому працював, загинув. Його сім'я звернулася за призначенням пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Неповнолітньому братові Вовка було відмовлено у призначенні пенсії, оскільки він проживав з батьками померлого. На момент призначення пенсії батьки були пенсіонерами та не працювали.

Чи правомірно відмовили братові Вовка у призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника? Хто з фігурантів фабули може претендувати на пенсію у зв'язку з втратою годувальника?

31. Мати трьох дітей Чепурна після смерті чоловіка звернулася із заявою про призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Вік дітей – 10, 8, 5 років. Двоє дітей – від першого шлюбу, не усиновлені, але знаходились на вихованні у вітчима більше 6 років. Страховий стаж померлого годувальника – 10 років. Він помер у віці 34 роки внаслідок загального захворювання.

На кого із членів сім'ї Чепурного може бути призначено пенсію у зв'язку з втратою годувальника? На який період призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника? У якому розмірі призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника? Чи отримали б пенсію члени сім'ї померлого, якби страховий стаж годувальника становив 7 років?

32. 15 листопада у Шустрі після операції помер чоловік, шлюб з яким не був зареєстрований в органах РАЦСу. У січні Шустра звернулася до суду із заявою про встановлення факту перебування на утриманні померлого і втрати джерела засобів існування.

В обґрунтування заяви Шустра вказала, що вона перебувала в цивільному шлюбі з 2000 р. На час смерті чоловіка вона мешкала разом з ним, що підтверджується актом з місця проживання. На даний час Шустра отримує пенсію за віком у меншому розмірі, ніж вона могла б отримувати у зв'язку з втратою годувальника. Оскільки Шустра непрацевдатна, до того ж втратила додаткове джерело засобів до існування, заявниця вважає, що відповідно до ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» вона має право на призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

Чи має Шустра право на призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника? Чи повинно підприємство, на якому працював годувальник, виплатити допомогу на поховання членам родини померлого?

33. У Моторної на 54-му році життя внаслідок хвороби помер чоловік, який останні 15 років працював приватним детективом, а до того часу 17 років пропрацював юрисконсульту у приватній фірмі. На утриманні дружини померлого залишилося двоє дітей: дочка 14 років і 20-річний син – студент денної форми навчання. Після поховання чоловіка Моторна звернулася до районного управління праці та соціального захисту населення із заявою про призначення їй пенсії у зв'язку з втратою годувальника та про виплату допомоги на поховання.

Хто в даному випадку виступає суб'єктом права на пенсію та на виплату допомоги на поховання? Які органи призначають пенсію у зв'язку з втратою годувальника і допомогу на поховання? Назвіть джерела фінансування виплати допомоги на поховання та пенсії за фабулою задачі.

34. У родині Чумаків у жовтні від інфаркту помер батько, а в березні наступного року в аварії загинула мати. Після їх смерті залишилося двоє дітей 4-х та 10-ти років, які в даний час проживають разом із бабусею-пенсіонеркою (матір'ю померлого батька).

Визначте коло членів родини, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. З якого моменту виникає право на цю пенсію? У якому розмірі буде призначено пенсію після смерті батька та матері?

Список літератури за темою

Пенсійне забезпечення: підручник [для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін.; за ред. О. М. Ярошенка. 2-ге вид. переробл. і допов. Харків: Право, 2017. 308 с.

Аніщенко О. В., Мамонтова Л. В. Особливості призначення та розрахунків пенсій по інвалідності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2016. Вип. 16. С. 348–356.

Дробот Ж. А. Правове регулювання пенсійного страхування у разі втрати годувальника: монографія. Черкаси: Вид-во Чабаченко Ю. А., 2011. 194 с.

Каптар Г. Г. Пенсійне забезпечення за віком в умовах пенсійної реформи: сучасний стан та шляхи вдосконалення. *Форум права*. 2014. № 4. С. 167–174.

Коробенко Н. П. Пенсійне забезпечення по інвалідності в солідарній системі України: монографія. Київ: Вид-во Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2011. 172 с.

Михайлова І. Ю. Правове регулювання пенсійного забезпечення за віком у солідарній пенсійній системі України: монографія. Хмельницький: Вид-во Хмельн. ун-ту упр. та права, 2013. 187 с.

Охріменко О. Пенсія у разі втрати годувальника. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 2016. № 35. С. 43–45.

Сільченко С. О. Щодо реалізації прав застрахованих осіб під час експертизи з тимчасової втрати працездатності.

Тези доповідей та наукових повідомлень учасників VII Міжнародної науково-практичної конференції, 29 вересня 2017 р. Харків: Право, 2017. С. 404–411.

Факас І. Б. Захист права на пенсійне забезпечення у зв'язку із втратою годувальника. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 118–123.

Хуторян Н. М., Шумило М. М. (ред.) *Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні: монографія*. Київ: Ін Юре, 2012. 540 с.

Т е м а 8. Призначення пенсії

Питання для обговорення

1. Порядок звернення за призначенням пенсії.
2. Подання й оформлення документів для призначення пенсії.
3. Строки призначення та перерахунку пенсії.
4. Порядок визначення заробітної плати для обчислення пенсії.
5. Виплати (доходи), що враховуються в заробітну плату (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії.

35. Киселю виповнилося 60 років. Загальний стаж роботи – 30 років. Він тимчасово не працює у зв'язку з поганим станом здоров'я.

Кисіль цікавиться, коли йому доцільно звернутися до управління ПФУ для оформлення пенсії та які документи необхідно подати?

Він має посвідчення Почесного донора. Від сусіда почув, що за це законодавством передбачена надбавка до пенсії.

Проконсультуйте Киселя від імені фахівця управління ПФУ.

36. Крига має 30 років стажу роботи начальником відділення «Союздруку». Зараз отримує соціальну допомогу як інвалід з дитинства I групи, призначену органами соціального захисту населення, та пенсію у зв'язку з втратою годувальника, призначену органами ПФУ. Крига цікавиться, чи буде враховано їй страховий стаж під час призначення пенсії по інвалідності або за віком, оскільки вона працювала, будучи інвалідом?

Проконсультуйте Кригу. Чи буде Крига отримувати пенсію у зв'язку з втратою годувальника та соціальну допомогу, якщо їй призначать пенсію за віком або по інвалідності? Чи доцільно Кризі призначати пенсію по інвалідності або за віком замість пенсії у зв'язку з втратою годувальника та соціальної допомоги?

37. Бугай – інвалід III групи. Інвалідом його визнано з 15 грудня, дата огляду у МСЕК – 24 грудня. До управління ПФУ з заявою про призначення пенсії по інвалідності Бугай звернувся 16 березня наступного року. Бугая цікавить, з якого часу йому має призначатися пенсійна виплата – з дати встановлення інвалідності чи з дати звернення за призначенням пенсії?

Проконсультуйте Бугая.

38. Пенсіонерка Зозуля зателефонувала до контакт-центру ПФУ, щоб з'ясувати, чи можна переказати її пенсію, яку отримує сестра за дорученням у поштовому відділенні, на рахунок сестри в банківській установі? Також Зозуля цікавиться, чи може вона залишатися на обліку в управлінні ПФУ, в якому перебуває зараз, у разі зміни місця проживання (реєстрації) в межах однієї області, та які документи необхідно надати до управління ПФУ у разі працевлаштування?

Проконсультуйте Зозулю.

Які організації в Україні здійснюють виплату і доставку пенсій? Які вам відомі способи доставки пенсійних коштів? Чи передбачає чинне законодавство переказ пенсії на рахунок

довіреної особи? Чи можна без заяви пенсіонера переказати суму пенсії на його рахунок в установі банку?

Чи необхідно фахівцям управління ПФУ за новим місцем проживання Зозулі надсилати запит про витребування її пенсійної справи до управління ПФУ за попереднім місцем проживання (реєстрації) пенсіонерки? Як має бути вирішено питання щодо переведення виплати пенсії Зозулі за новим місцем проживання?

39. Пенсіонер Бровко, який отримує пенсію по інвалідності внаслідок трудового каліцтва, призначену відповідно до положень Закону України «Про пенсійне забезпечення», звернувся до управління ПФУ з метою переведення на пенсію по інвалідності відповідно до Закону № 1058.

Чи буде Бровку перераховано пенсію? Чи була потреба особисто звертатися до управління ПФУ, чи такий перерахунок після 1 жовтня 2017 р. має бути здійснений автоматично? Чи мають Бровку перерахувати пенсію, якщо у матеріалах пенсійної справи відсутній необхідний страховий стаж? У які строки перераховуються пенсії?

40. Інженер Галушка в поточному році досягає пенсійного віку (його страховий стаж становить 37 років), проте він не має наміру припиняти роботу після досягнення пенсійного віку. Галушка вирішив заздалегідь проконсультуватися з фахівцями Пенсійного фонду з таких питань: 1) чи обов'язково йому оформлювати пенсію після досягнення пенсійного віку; 2) чи може він одночасно отримувати пенсію за віком та зарплату; 3) на який відсоток йому буде підвищений розмір пенсії за віком у разі відстрочки часу її призначення?

Дайте відповіді на запитання Галушки, посилаючись на положення чинного законодавства.

41. Крушельницька у березні звернулася до управління ПФУ з приводу призначення пенсії. Претендентка на пенсію цікавиться, чи вправі вона відмовитися від зарахування до

страхового стажу періоду роботи після 1 липня 2000 р., щоб здійснити обчислення пенсії із заробітної плати за період роботи за 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 р.

Проконсультуйте Крушельницьку від імені фахівця управління ПФУ.

Як визначається розмір пенсії? Чи передбачає чинне законодавство можливість зарахування чи не зарахування до страхового стажу відповідних періодів?

42. Сорока довідалася, що Пенсійний фонд щомісяця визначає показник середньої заробітної плати в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні. За допомогою цих показників і щомісячної заробітної плати особи розраховуються коефіцієнти заробітної плати, які потім використовуються для розрахунку індивідуального коефіцієнта заробітної плати при призначенні пенсії.

Сорока звернулася до фахівців управління ПФУ за консультацією, де можна ознайомитися з показниками середньої заробітної плати по місяцях у розрізі років? У яких нормативно-правових актах закріплено максимальний розмір заробітної плати, з якої сплачуються страхові внески, ЄСВ? Чи враховується матеріальна допомога та інші виплати (допомога на оздоровлення, вихідна допомога, оплата проїзду до місця роботи відомчим транспортом, оплата на утримання дітей у дошкільних закладах, оплата харчування працівника у їдальні тощо) до заробітку при обчисленні пенсії за віком? Чи включаються неповні місяці страхового стажу при обчисленні заробітної плати, з якої розраховується пенсія?

Проконсультуйте Сороку.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Пенсійне забезпечення: підручник [для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін.; за ред. О. М. Ярошенка. 2-ге вид. переробл. і допов. Харків: Право, 2017. 308 с.

Білик І. Порядок визначення заробітної плати (доход) для обчислення пенсії у разі втрати документів про її нарахування та виплату. *Юридичний журнал*. 2007. № 5. С. 32–34.

Зайчук Б. О., Зарудний О., Александров В. Т. та ін. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»: наук.-практ. комент. Київ: НВП «АВТ», 2005.

Маняк О. Оформлення виходу працівника на пенсію. Праця і закон.: дод. до жур. «Отдел кадров». 2012. № 5. С. 26–29.

Мастюгіна Г. Призначення пенсії незалежно від місця реєстрації. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 2016. № 38. С. 45.

Никитенко В. Порядок призначення пенсій у разі переходу з виду на вид. *Вісник Пенсійного фонду*. 2004. № 5. С. 30–32.

Сташків Б. І. Проблеми пенсійного забезпечення: навч. вид. Чернівці: ЧДПСТП, 2011. 140 с.

Хуторян Н. М., Шумило М. М. та ін. Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: довідник. Київ: Юридична думка, 2012. 208 с.

Шамбір Н. Чи можна брати довідку про зарплату за кілька років до досягнення пенсійного віку? *Кадровик. Трудове право і управління персоналом: щомісяч. профес. журн*. 2011. № 9. С. 78–79.

Т е м а 9. Перерахунок і виплата пенсій

Питання для обговорення

1. Види перерахунку пенсій.
2. Обмеження перерахунку пенсій.
3. Строки перерахунку та виплати пенсії.
4. Періодичність і порядок виплати пенсій.
5. Виплата пенсії за минулий час.
6. Виплата пенсії особам, які перебувають на повному державному утриманні.
7. Виплата пенсій засудженим до позбавлення волі.

8. Припинення та поновлення виплати пенсії.
9. Утримання надміру виплачених сум пенсій.
10. Відрахування з пенсій.
11. Виплата пенсії у разі виїзду за кордон.
12. Виплата недоотриманої пенсії у зв'язку зі смертю пенсіонера.
13. Переведення пенсіонера з одного виду пенсії на інший.

43. Калина вийшла на пенсію, через півроку вирішила працевлаштуватися, щоб отримувати і пенсійну виплату і зарплату. Через 2 роки після працевлаштування Калині здійснили перерахунок пенсії з урахуванням підвищеного заробітку після призначення пенсії і додатково набутого страхового стажу. А під час наступного перерахунку врахували тільки стаж. Калина цікавиться, чому під час останнього перерахунку її пенсії не врахували заробіток?

Проконсультуйте Калину від імені фахівця управління ПФУ.

44. Романова після призначення пенсії півтора року попрацювала. Вона хоче докупити півроку стажу для перерахунку пенсії.

Чи передбачений такий механізм?

45. У січні попереднього року Бараболі призначили пенсію за віком, водночас він продовжував займатися підприємницькою діяльністю до жовтня того ж року. У квітні поточного року Бараболя надав до управління ПФУ витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань про припинення підприємницької діяльності. Пенсіонер цікавиться, з якої дати йому має здійснюватися перерахунок пенсії.

Проконсультуйте Бараболю.

46. Пенсіонерці Кралі 51 рік. Вона отримує пенсію за вислугу років з 2010 р., продовжує працювати. Краля

цікавиться, чи має вона право на перерахунок пенсії згідно зі ст. 42 Закону № 1058?

Проконсультуйте пенсіонерку.

47. Калач – пенсіонерка з 2014 р. Вона продовжує працювати. За заявою Калач перший перерахунок пенсії як працюючому пенсіонеру їй було здійснено у 2016 р. Калач цікавить, який показник середньої заробітної плати (доходу) застосовувався під час перерахунку пенсії та який показник середньої заробітної плати буде застосовано під час перерахунку пенсії у 2018 р. й у подальшому.

Дайте відповіді на запитання пенсіонерки, посилаючись на положення законодавства.

48. Кулібаба вийшов на пенсію у 2014 р. за наявності страхового стажу 37 років. У 2016 р для обчислення заробітної плати під час перерахунку пенсії він надав довідку з архіву за 60 місяців, у цій довідці фігурують місяці без зазначення сум заробітної плати, оскільки в архіві відсутні первинні документи. Кулібаба цікавиться, чи має він право на перерахунок пенсії за такою довідкою?

Проконсультуйте Кулібабу від імені фахівця ПФУ.

49. Куниця з 2014 р. у отримує пенсію за віком відповідно до Закону України № 1058. Пенсію обчислено із заробітку за 1990–1995 рр. і за всі періоди страхового стажу після 1 липня 2000 р. (169 місяців). Куниця цікавиться, чи має він право на перерахунок пенсії, якщо надасть довідку про заробітну плату за 1995–2000 рр. З якого часу можливо здійснити перерахунок пенсії та чи потрібне підтвердження довідки первинними документами?

Проконсультуйте пенсіонера.

50. Щасливий з 2009 р. отримує пенсію за віком відповідно до Закону України № 1058. Заробітну плату визначено за 60 місяців до 1 липня 2000 р. та за всі періоди страхового стажу після 1 липня 2000 р. (172 місяці). На підставі заяви від 15 бере-

зня 2016 р. Щасливому здійснено перерахунок пенсії з урахуванням лише страхового стажу (до лютого 2016 р.), оскільки обчислювати розмір пенсії з урахуванням лише даних системи персоналізованого обліку було недоцільно. Пенсіонер цікавиться, чи є підстави для врахування заробітку за довідкою, яка з 2009 р. міститься в матеріалах пенсійної справи, та з якого часу можливо перерахувати пенсію?

Проконсультуйте пенсіонера.

51. Калюжний народився 16 серпня 1960 р. У 2006 р. вийшов на пенсію за вислугу років як працівник освіти. З того часу працює бухгалтером. Калюжного цікавить, коли він зможе перейти на пенсію за віком і яким чином буде враховано його стаж, набутий після 2006 р.?

Проконсультуйте пенсіонера.

52. До управління ПФУ поштою надійшов лист від пенсіонерки Скорик такого змісту: «Як можна звернутися до Пенсійного фонду щодо переведення з одного виду пенсії на інший, якщо я лежача і перебуваю в будинку для людей похилого віку»?

Дайте відповідь на питання Скорик.

53. Хрумко перебувала на утриманні померлого чоловіка. У 2017 р. її чоловік поїхав до Москви та зник безвісти, а у 2018 р. поштою надійшло свідоцтво про його смерть. Пенсію чоловіка з 2017 р. Хрумко не отримувала. Коли вона звернулася з метою отримання пенсії до управління Пенсійного фонду, у виплаті пенсії було відмовлено.

Чому Хрумко відмовили у виплаті пенсії?

54. Після смерті батька-пенсіонера внаслідок загального захворювання залишився неповнолітній син Панас. Як було з'ясовано, померлий недоотримав пенсію за місяць, у якому помер. Панас надіслав письмове звернення до співробітників ПФУ, в якому цікавиться, чи отримає він пенсію у зв'язку з втратою годувальника, якщо не проживав разом з батьком на

день його смерті і звернувся за виплатою пенсії померлого після сплину календарного року з дня відкриття спадщини?

Дайте розгорнуту відповідь на питання, поставлені у завданні.

55. Сидоровій призначено пенсію по інвалідності як інваліду I групи. Вона непрацездатна, прикута до ліжка і за неї протягом останніх 12 місяців пенсію отримував її син на підставі довіреності. За попередній місяць Сидорова не отримала пенсію, адже організація, що здійснює виплату пенсій, відмовила в цьому сину Сидорової, тому що строк довіреності сплинув, а пенсіонерка своєчасно не поновила заяву про виплату пенсії за довіреністю. Сидорова була паралізована, тому власноруч написати заяву про виплату пенсії за довіреністю вона не може.

Чи правомірна відмова у виплаті пенсії за довіреністю? У який спосіб може бути оформлена заява особи для отримання пенсії за довіреністю за умов завдання?

56. У 20-річної Гамак померла мати. Дівчина зареєстрована у Львові і пенсію у зв'язку з втратою годувальника їй приносять додому. На сьогоднішній день Гамак проживає у Харкові, де стаціонарно навчається в інституті, проте за місцем навчання вона не зареєстрована. До Львова приїжджати систематично вона не може за сімейними обставинами. Гамак не отримувала пенсію протягом 2-х останніх місяців. Вона цікавиться, чи можна оформити пенсію на пенсійну картку в Ощадбанку, не приїжджаючи до Львова?

Дайте обґрунтовану відповідь.

57. Форд, 75-років, отримав пенсію за 6 місяців наперед перед від'їздом на постійне місце проживання до США. Виплата пенсії в Україні йому була припинена. Пам'ятку для пенсіонерів, які виїжджають за кордон, Форд загубив.

Онук Форда зателефонував на гарячу телефонну лінію ПФУ з метою з'ясувати: 1) алгоритм дій пенсіонера у новій країні проживання для отримання пенсії на території іноземної

країни; 2) чи підписано між Україною та США двосторонній договір (угоду) про соціальне забезпечення; 3) чи можливе переведення (переказ) пенсії з України; 4) у якій валюті буде нараховано пенсію; 5) чи може онука пенсіонера за довіреністю отримувати пенсію Форда на території України?

Проконсультуйте Форда.

Розкрийте зміст пам'ятки для пенсіонерів, які виїжджають на постійне проживання за кордон. Які документи додаються до заяви про виплату пенсії у зв'язку з виїздом за кордон?

Чи відбуватимуться відрахування з пенсійної виплати пенсіонера, який виїжджає за кордон на постійне проживання, у вигляді аліментних зобов'язань?

58. Засуджений до позбавлення волі Бунтар довідався, що Законом України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» змінено порядок пенсійного забезпечення осіб, які засуджені до позбавлення волі. Через місяць Бунтар досягне пенсійного віку, його цікавить алгоритм дій для призначення пенсії за віком. Чи вправі засуджений залишати межі колонії для подання та оформлення документів для призначення пенсії? Які відрахування з пенсійної виплати засудженого передбачені законодавством? У якому максимальному обсязі засуджений отримає пенсійну виплату? У який спосіб зміниться порядок нарахування та виплати пенсії після відбуття покарання?

Надайте відповіді на запитання.

Список літератури за темою

Мастюгіна Г. Право вибору пенсійних виплат та переведення з одного виду пенсій на інший. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2009. № 1. С. 32–34.

Тищенко О. В. Проблеми правового регулювання виплати пенсій за віком громадянам України, які виїхали на пос-

тійне місце проживання за кордон. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 5. С. 66–72.

Хуторян Н. М. Порядок обрахунку та перерахунку пенсій потребує удосконалення. *Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми*: тези доп. та наук. повідомл. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 5-6 жовт. 2012 р.). Харків: Право, 2012. С. 398–401.

Т е м а 10. Пенсійний фонд України і Накопичувальний фонд

Питання для самостійного вивчення

1. Правові та організаційні основи діяльності Пенсійного фонду України.
2. Правовий статус Пенсійного фонду України.
3. Напрямки взаємодії Пенсійного фонду з органами державної влади, місцевого самоврядування, фондами соцстрахування, громадськими організаціями та іншими інституціями.
4. Органи управління Пенсійного фонду.
5. Бюджет Пенсійного фонду.
6. Джерела формування коштів Пенсійного фонду. Використання коштів Пенсійного фонду.
7. Персоніфікований облік в системі Пенсійного фонду.
8. Загальні засади функціонування накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
9. Правовий статус Накопичувального фонду.
10. Джерела формування коштів Накопичувального фонду та їх використання.
11. Пенсійні активи Накопичувального фонду.
12. Порядок оскарження дій страховальників, виконавчих органів Пенсійного фонду.
13. Гарантії прав і законних інтересів застрахованих осіб.
14. Нагляд і контроль в роботі Пенсійного фонду.

Список літератури за темою

Організація роботи Пенсійного фонду України: навч. посіб.: електронне вид. Д. М. Кравцов, О. А. Яковлев; Н. М. Швець; за ред. В. В. Жернакова. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого», 2013. 147 с.

Правове забезпечення діяльності Пенсійного фонду: навч. посібник. В. А. Андропова, К. В. Бориченко, Л. І. Харитоновна. Одеса: Фенікс, 2015. 83 с.

Гузик Т. Другий рівень: матеріали. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2010. № 5. С. 16–19.

Зайчук Б. О., Зарудний О. Б., Березіна С. П. та ін. Пенсійний фонд України. Організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування: монографія. Інтегрований навчально-атестаційний комплекс з CD та Інтернет порталом. Київ: НВП «АВТ», 2006. 1056 с.

Кравцов Д. М. Організація роботи в органах Пенсійного фонду України: курс лекцій: для студентів V курсу ф-тів підготовки кадрів для Пенсійного фонду України. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. 86 с.

Кравченко І. О. Система суб'єктів державного контролю за діяльністю органів Пенсійного фонду України. *Митна справа (Митний комплект): Митні правила*. 2014. № 5 (ч. 2, кн. 2). С. 69–73.

Кременчук І. Накопичувальний пенсійний фонд як одна із складових пенсійного забезпечення в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 5. С. 100–103.

Швець Н. М. Ключові правові аспекти взаємодії Пенсійного фонду України з окремими державними інституціями. *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Запоріжжя, 21–22 серп. 2015 р. Запоріжжя: Запорізька міська ГО «Істина», 2015. С. 66–69.

Шевчук П. І. Питання збалансування бюджету Пенсійного фонду України. *Університетські наукові записки: часопис Хмельницького університету управління та права: Право. Економіка. Управління*. 2013. Вип. 2. С. 315–322.

Т е м а 11. Загальна характеристика недержавного пенсійного забезпечення

Питання для самостійного вивчення

1. Система недержавного пенсійного забезпечення: поняття, сутність.
2. Принципи недержавного пенсійного забезпечення.
3. Поняття та види недержавних пенсійних фондів.
4. Особливості створення та функціонування корпоративних і професійних пенсійних фондів.
5. Персоніфікований облік учасників недержавних пенсійних фондів.
6. Адміністрування недержавних пенсійних фондів: поняття, суб'єкти.
7. Загальна характеристика правового статусу осіб, які здійснюють управління активами недержавних пенсійних фондів.
8. Пенсійні внески в системі недержавного пенсійного забезпечення.
9. Види пенсійних виплат недержавного пенсійного забезпечення.
10. Пенсійний контракт: поняття, загальна характеристика, процедура укладення контрактів.
11. Пенсійна схема: поняття, класифікація, загальна характеристика.
12. Органи, що здійснюють державний нагляд та контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

С п и с о к л і т е р а т у р и з а т е м о ю

Баланюк Н. Правова основа недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Підприємництво, госп-во і право*. 2014. № 2. С. 71–73.

Богославець С. В. Правова природа принципів недержавного пенсійного забезпечення. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди «Право»*. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2012. Вип. 18. С. 67–72.

Вітка Ю. В. Недержавні пенсійні фонди: особливості цивільно-правового статусу: монографія. Київ: Експрес-Поліграф, 2010. 216 с.

Долгова О. Недержавні пенсійні послуги в Україні: напрями розвитку. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. № 1. С. 98–108.

Лондар С. Л., Лондар Л. П. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 9. С. 45–58.

Носенко В. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: проблеми і перспективи розвитку. *Вісник прокуратури*. 2015. № 9. С. 40–45.

Слепцова В. В. Пенсійний контракт у системі недержавного пенсійного забезпечення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 2. С. 30–33.

Януль І. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка*. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2013. Вип. 135. С. 25–27.

Т е м а 12. Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Питання для самостійного вивчення

1. Відповідальність страхувальників, банків, організацій, що здійснюють виплату і доставку пенсій, та їх посадових осіб.
2. Відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
3. Відповідальність компанії з управління активами.
4. Відповідальність радника з інвестиційних питань.
5. Відповідальність страхової організації.
6. Відповідальність аудитора.
7. Гарантії прав і законних інтересів застрахованих осіб.

Список літератури за темою

Бондар Ю. А. Особливості внутрішнього аудиту пенсійного забезпечення в умовах автоматизованої обробки даних. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. Вип. 7 (25). Ч. 1. 2010. С. 122–128.

Бортнік С. В. Нагляд у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_3_5

Веннікова В. В. До окремих питань розгляду спорів у сфері соціального забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2013. № 5. С. 84–87.

Коваль О. П. Страхування відповідальності суб'єктів пенсійного забезпечення за збереження пенсійних активів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 1 (128). С. 23–26.

Львова І. Відповідальність у сфері державного пенсійного страхування. *Бизнес: зб. системат. законодавства*. 2007. 7 (липень). С. 111–113.

Ремига С. П. Система аудиторського контролю суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 1. С. 297–300.

Степаненко Д. Ю. Особливості кваліфікації ухилення від сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2013. № 1. С. 299–307.

Філоненко О. А. Механізми державного регулювання пенсійної системи в Україні. *Вісник АМСУ. Серія: Державне управління*. 2014. № 2 (11). С. 114–119.

Шумило М. М. Адміністративна юстиція у сфері пенсійного забезпечення: проблеми теорії. *Судова апеляція*. 2015. № 2 (39). С. 14–22.

3. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи студента навчального характеру. Вона спрямована на вивчення матеріалу курсу.

Під час самостійної роботи студент повинен самостійно опрацювати конспекти лекцій, літературу, нормативні акти, судову практику до тем, що виносяться на практичні заняття.

Формами самостійної роботи є:

- виконання домашніх завдань;
- доопрацювання матеріалів лекцій;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової літератури;
- складання макетів пенсійних справ;
- складання конспектів тем, що виносяться для самостійного вивчення.

4. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Мета: допомогти студентам у вивченні пенсійного забезпечення, напрацюванні навичок самостійної роботи з літературою, засвоєнні теоретичних питань, а також у правильному застосуванні чинного законодавства.

Зміст: ознайомлення з відповідною навчальною літературою, опрацювання рекомендованої літератури, чинного законодавства й практики його застосування, з'ясування формулювання теми та пунктів плану й кола питань, які мають бути розглянуті.

Вимоги до виконання індивідуальної роботи за видами такі:

1) *реферат* – загальний обсяг 12-15 сторінок основного тексту. Реферат має обов'язково містити вступ та висновки, наприкінці роботи – список використаної літератури та нормативних актів. Подається викладачу, який веде практичні заняття. Захист відбувається відповідно до вимог викладача;

2) *стаття в наукових виданнях* – оформлюється відповідно до вимог, які висуває редакція збірника студентських наукових праць. Подається науковому керівникові, після його рецензії – до редакції. Зараховується опублікування статті;

3) *тези доповіді на студентській науково-практичній конференції* – оформлюються відповідно до вимог редакції збірника тез доповідей. Подається науковому керівникові, після його рецензії – до редакції. Зараховується участь у студентській науково-практичній конференції та опублікування тез доповіді;

4) *наукова доповідь* – загальний обсяг 30 сторінок. Подається науковому керівникові. Слухання відбувається на засіданні гуртка трудового права.

Розподіл балів за видами індивідуальної роботи

Назва видів індивідуальної роботи	Кількість балів
Реферат	1-2
Стаття в наукових виданнях	5
Тези доповіді на студентській науково-практичній конференції	3
Наукова доповідь	3

Тематика рефератів

1. Поняття «пенсійне забезпечення» та його місце в праві соціального забезпечення.
2. Предмет пенсійного забезпечення.
3. Метод пенсійного забезпечення.
4. Ознаки пенсійного забезпечення. Значення пенсійного забезпечення для забезпечення непрацездатних громадян.
5. Міжнародний досвід пенсійного забезпечення.
6. Система права пенсійного забезпечення.
7. Поняття та загальна характеристика принципів пенсійного забезпечення.
8. Зміст принципу загальності та доступності пенсійного забезпечення.
9. Принцип солідарності поколінь.
10. Принцип єдності та диференціації умов пенсійного забезпечення.
11. Поняття, особливості та види джерел пенсійного забезпечення.
12. Проблемні аспекти кодифікації у сфері пенсійного забезпечення.
13. Міжнародні акти як джерела пенсійного забезпечення.
14. Загальна характеристика законів як джерел пенсійного забезпечення.
15. Акти Пенсійного фонду України як джерела пенсійного забезпечення.
16. Роль Конституційного Суду України в застосуванні пенсійного законодавства.
17. Рішення Європейського суду з прав людини та їх значення під час реалізації права на пенсію.
18. Поняття та особливості пенсійних правовідносин.
19. Класифікація пенсійних правовідносин.
20. Об'єкт, суб'єкти і зміст пенсійних правовідносин.
21. Підстави виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин.

22. Місце загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

23. Загальна характеристика солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

24. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

25. Суб'єкти солідарної системи пенсійного страхування.

26. Державні та недержавні органи пенсійного забезпечення.

27. Громадяни як суб'єкти пенсійного забезпечення.

28. Основні права та обов'язки пенсіонера.

29. Добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

30. Страхові внески: поняття та порядок їх сплати.

31. Поняття та значення страхового стажу.

32. Порядок обчислення страхового стажу.

33. Пільги при обчисленні страхового стажу.

34. Підтвердження страхового стажу.

35. Загальні засади пенсійної реформи в Україні.

36. Поняття пенсії та її відмінності від інших соціальних виплат.

37. Поняття, умови призначення та розмір пенсії за віком у солідарній системі.

38. Поняття та порядок встановлення інвалідності.

39. Порядок проведення медико-соціальної експертизи.

40. Поняття, умови призначення та розмір пенсії по інвалідності у солідарній системі.

41. Поняття, умови призначення та розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника у солідарній системі.

42. Встановлення юридичних фактів, що мають значення для призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

43. Порядок звернення за призначенням пенсії.

44. Строки призначення (перерахунку) пенсій.

45. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії.

46. Перерахунок пенсій.

47. Періодичність і порядок виплати пенсій. Виплата пенсії за минулий час.
48. Припинення та поновлення виплати пенсії.
49. Відрахування з пенсій.
50. Виплата пенсії у разі виїзду за кордон.
51. Пенсійний фонд України: поняття, структура, органи управління та повноваження.
52. Правовий статус Накопичувального фонду. Органи управління.
53. Джерела формування коштів Накопичувального фонду та їх використання.
54. Пенсійні активи Накопичувального фонду.
55. Недержавні пенсійні фонди та їх види.
56. Особливості створення та функціонування корпоративних і професійних пенсійних фондів.
57. Учасники та вкладники недержавних пенсійних фондів.
58. Пенсійні внески в системі недержавного пенсійного забезпечення.
59. Види пенсійних виплат недержавного пенсійного забезпечення.
60. Відповідальність страхувальників, банків, організацій, що здійснюють виплату і доставку пенсій, та їх посадових осіб.
61. Відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
62. Загальні умови розв'язання спорів з питань пенсійного забезпечення.
63. Позасудовий порядок розгляду скарг у сфері пенсійного забезпечення.
64. Судовий порядок розв'язання спорів з пенсійних питань.
65. Гарантії прав і законних інтересів застрахованих осіб.

5. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»

1. Поняття пенсійного забезпечення та його місце в системі соціального забезпечення України.
2. Ознаки пенсійного забезпечення.
3. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні.
4. Організаційно-правові засади реалізації конституційного права на пенсійне забезпечення.
5. Предмет права пенсійного забезпечення.
6. Метод права пенсійного забезпечення.
7. Система права пенсійного забезпечення.
8. Система пенсійного законодавства.
9. Загальна характеристика пенсійних систем сучасності.
10. Основні принципи пенсійного забезпечення.
11. Солідарність та субсидування як основні засади пенсійного забезпечення.
12. Принцип єдності та диференціації умов пенсійного забезпечення.
13. Поняття, особливості та види джерел пенсійного забезпечення.
14. Конституція України – основа реалізації права на пенсійне забезпечення.
15. Загальна характеристика законів України у сфері пенсійного забезпечення.
16. Міжнародні акти з питань пенсійного забезпечення.
17. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері пенсійного забезпечення.
18. Поняття та ознаки правовідносин у сфері пенсійного забезпечення.
19. Класифікація пенсійних правовідносин.
20. Зміст пенсійних правовідносин.
21. Підстави виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин.
22. Процедурні правовідносини, що виникають у зв'язку з встановленням фактів і обставин, що мають значення для пенсійного забезпечення.

23. Процедурні правовідносини, що виникають у зв'язку з вирішенням питання про призначення пенсійного забезпечення.

24. Процесуальні правовідносини у сфері пенсійного забезпечення.

25. Види суб'єктів пенсійного забезпечення.

26. Державні та недержавні органи пенсійного забезпечення.

27. Громадяни як суб'єкти пенсійного забезпечення.

28. Основні права та обов'язки пенсіонера.

29. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування і його місце в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

30. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

31. Суб'єкти солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні.

32. Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

33. Система недержавного пенсійного забезпечення.

34. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

35. Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню.

36. Добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

37. Правовий статус страхувальників.

38. Правовий статус застрахованих осіб.

39. Накопичувальне обов'язкове пенсійне страхування.

40. Види пенсійних виплат з коштів Накопичувального фонду.

41. Порядок укладення та оплати договору страхування довічної пенсії.

42. Умови та порядок отримання одноразової виплати.

43. Види довічних пенсій.

44. Страхові внески: поняття та порядок їх сплати.

45. Принципи збору та ведення обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

46. Порядок нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
47. Поняття «страховий стаж» та його значення.
48. Порядок обчислення страхового стажу. Коефіцієнт страхового стажу.
49. Пільги при обчисленні страхового стажу.
50. Порядок підтвердження страхового стажу.
51. Поняття «пенсія» та її відмінності від інших соціальних виплат.
52. Поняття «пенсія за віком» та її відмінності від пенсії за вислугу років.
53. Умови призначення пенсії за віком.
54. Обчислення розміру пенсії за віком.
55. Максимальний та мінімальний розмір пенсії за віком.
56. Підвищення розміру пенсії за віком у разі відстрочки часу її призначення.
57. Поняття «інвалідність» та порядок її встановлення.
58. Порядок проведення медико-соціальної експертизи.
59. Поняття, умови призначення та розмір пенсії по інвалідності.
60. Поняття, умови призначення та розмір пенсії у зв'язку із втратою годувальника.
61. Поняття пенсійного забезпечення на пільгових умовах та його місце в системі пенсійного забезпечення.
62. Строки призначення пенсій.
63. Періодичність виплати пенсій. Виплата пенсії за минулий час.
64. Перерахунок пенсій.
65. Порядок звернення за призначенням (перерахунком) пенсії.
66. Порядок оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій.
67. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії.
68. Порядок виплати пенсії.
69. Припинення та поновлення виплати пенсії.

70. Відрахування з пенсій. Виплата пенсії у разі виїзду за кордон. Виплата недоотриманої пенсії у зв'язку зі смертю пенсіонера.
71. Виплата пенсій засудженим до позбавлення волі.
72. Правовий статус Накопичувального фонду.
73. Джерела формування коштів Накопичувального фонду та їх використання.
74. Пенсійні активи Накопичувального фонду.
75. Вимоги до основних напрямів інвестиційної політики та нормативів інвестування коштів Накопичувального фонду.
76. Гарантії прав і законних інтересів застрахованих осіб.
77. Відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
78. Недержавні пенсійні фонди та їх види.
79. Особливості створення та функціонування корпоративних і професійних пенсійних фондів.
80. Учасники та вкладники недержавних пенсійних фондів.
81. Пенсійні внески в системі недержавного пенсійного забезпечення.
82. Види пенсійних виплат недержавного пенсійного забезпечення.
83. Умови та строки здійснення пенсійних виплат недержавними пенсійними фондами.
84. Пенсійна виплата, що здійснюється одноразово.
85. Пенсійний контракт.
86. Пенсійні схеми.
87. Загальні умови розв'язання спорів з питань пенсійного забезпечення.
88. Позасудовий порядок розгляду скарг у сфері пенсійного забезпечення.
89. Судовий порядок розв'язання спорів з пенсійних питань.
90. Особливості встановлення в судовому порядку юридичних фактів, що мають значення для пенсійного забезпечення.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна	Вид контролю	Згальна кількість балів у семестрі	Критерії розподілу балів у семестрі	Підсумкові бали допуску до іспиту
Пенсійне забезпечення	Залік за результатами практичних занять 7-й семестр	Max - 20 балів Min - 5 балів	<u>2-5 балів</u> – підсумкова контрольна робота (позитивними є бали від 2 до 5, бали 0-1 – перескладаються). <u>0 - 10 балів</u> – систематичність та активність роботи на практичних заняттях. <u>0 – 5 балів</u> – індивідуальна робота (реферат – 2 бали, тези доповіді на студентській науково-практичній конференції, наукова доповідь – 3 бали, стаття в наукових виданнях (журналах, збірках наукових праць) - 5 балів).	
	Підсумковий (іспит) 8-й семестр	Max - 20 балів Min - 5 балів	<u>2-5 балів</u> – підсумкова контрольна робота (позитивними є бали від 2 до 5, бали 0-1 – перескладаються). <u>0 - 10 балів</u> – систематичність та активність роботи на практичних заняттях. <u>0 – 5 балів</u> – індивідуальна робота (реферат – 2 бали, тези доповіді на студентській науково-практичній конференції, наукова доповідь – 3 бали, стаття в наукових виданнях (журналах, збірках наукових праць) - 5 балів).	Max – 40 балів 10 балів – підсумкові контрольні роботи в 1 та 2 семестрах; 20 балів – систематичність та активність роботи на лекціях, практичних заняттях; 10 балів – індивідуальна робота. Min – 10 балів обов'язковим при мінімальній кількості балів є виконання у кожному семестрі підсумкової контрольної роботи з одержанням позитивних балів (2 та вище)

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку відповідно до шкали, як наведено нижче.

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80-89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75-79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35-59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1-34

З М І С Т

Вступ.....	3
1. Програма навчальної дисципліни «Пенсійне забезпечення».....	5
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	9
3. Завдання до практичних занять та самостійної роботи.....	8
4. Самостійна робота.....	10
5. Індивідуальна робота студентів.....	42
6. Програмні питання з навчальної дисципліни «Пенсійне забезпечення».....	45
7. Критерії оцінки успішності студентів з навчальної дисципліни «Пенсійне забезпечення».....	47

Навчальне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»**

для студентів IV курсу
фінансово-правового факультету

першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і : ЯРОШЕНКО Олег Миколайович,
ЦЕСАРСЬКИЙ Фелікс Анатолійович,
ШВЕЦЬ Наталія Миколаївна

Відповідальний за випуск *О. Н. Ярошенко*

Редактор *О. І. Борисенко*

Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*